

JUSTIITS- JA DIGIMINISTEERIUM

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
info@mkm.ee
Suur-Ameerika 1
10122, Tallinn

Meie 26.02.2025

nr 8-4/1961-1

Kiri direktiivi (EL) 2024/2853 ülevõtmise kohta

Lugupeetud ministeeriumid ja asutused,

Justiits- ja Digiministeerium on alustanud Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi (EL) 2024/2853, 23. oktoober 2024, mis käsitleb vastutust puudusega toodete eest ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 85/374/EMÜ (edaspidi tootjavastutuse direktiiv) ülevõtmisega riigisisesele õigusesse. Direktiiv on kättesaadav järgmisel veebilehel: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32024L2853&qid=1733729835677>.

Direktiiv peab olema Eesti õigusesse üle võetud hiljemalt 9. detsembriks 2026. a.

Kõnealuses direktiivis sätestatakse ühised normid, mis käsitlevad ettevõtja vastutust kahju eest, mida füüsiline isik on kandnud puudusega toote tõttu, ning sellise kahju hüvitamist. Direktiivi eesmärk on aidata kaasa siseturu tõrgeteta toimimisele, tagades samal ajal tarbijate ja muude füüsiliste isikute kõrgetasemelise kaitse.

Seejuures ei kohaldata direktiivi vaba ja avatud lähtekoodiga tarkvara suhtes, mida arendatakse või tarnitakse väljaspool äritegevust. Samuti ei kohaldata direktiivi tuumaõnnetuse põhjustatud kahju korral, kui vastutus sellise kahju eest on reguleeritud liikmesriikide ratifitseeritud rahvusvaheliste konventsioonidega.

Järgnevalt toome välja mõned direktiiviga tehtavad muudatused võrreldes kehtiva regulatsiooniga, mis puudutab vastutust puudusega toote eest.

- Direktiiviga laiendatakse **toote mõistet** selliselt, et edaspidi peetakse tooteks ka digitaalset tootmisfaili ning toorainet. VÕS § 1063 lõike 1 kohaselt on toote mõiste hetkel piiratum – tooteks loetakse iga vallasasja, isegi kui see on osaks teisest vallasasjast või on saanud kinnisasja osaks, samuti elektrit ja arvutitarkvara. Direktiivi artikkel 4 punkti 1 kohaselt hakatakse tooteks pidama iga vallasasja, isegi kui see on integreeritud teise vallas- või kinnisasja või on sellega ühendatud; see hõlmab elektrit, digitaalseid tootmisfaile, toorainet ja tarkvara. Seejuures peetakse direktiivi kohaselt digitaalseks tootmisfailiks vallasasja digiversiooni või digimalli, mis sisaldab vallasasja tootmiseks vajalikku funktsionaalset teavet, võimaldades masinate või tööriistade automaatset juhtimist (direktiivi põhjenduspunktis 16 on selliste masinate/tööriistade näidetena toodud puurid, treipingid, freespingid, 3D-printerid). Samas põhjenduspunktis on selguse huvides märgitud, et lisaks elektrile on tooteks ka sellised toorained nagu gaas ja vesi.

- Direktiiviga laiendatakse **kahju liike**, mille puhul on kannatanul õigus hüvitisele. Kui kehtiva regulatsiooni kohaselt vastutab tootja üksnes isiku surma või isikule kehavigastuse või tervisekahjustuse tekitamise eest ning teatud juhtudel asja hävimise ja kahjustumisega tekkinud kahju eest, kui selle põhjustas puudusega toode (VÕS § 1061 lg 1 ja lg 2), siis direktiivi artikkel 6 lõike 1 punkti c kohaselt kuulub lisaks eeltoodule hüvitamisele ka selliste **andmete hävitamine või laostus**, mida ei kasutata kutsetöös. Lisaks on artiklis eraldi välja toodud, et hüvitamisele kuulub ka meditsiiniliselt tuvastatud kahju vaimsele tervisele.
- Direktiiviga kaotatakse hetkel kehtiv **500-eurone kahju suuruse alampiir** kahju hüvitamise nõuete esitamisel, mis on hetkel ette nähtud asja hävimise või kahjustumisega seotud kahju hüvitamise nõuete puhul (vt VÕS § 1061 lg 2 p 3). Seega saab kannatanu edaspidi esitada asja hävimise ja kahjustumise korral kahjuhüvitisnõude olenemata temale tekkinud kahju summast.
- Samuti kehtestatakse ühtne reegel, mille kohaselt ei saa hüvitist nõuda sellise vara kahjustumise või hävimise korral, mida **kasutati üksnes kutsetöös** (art 6 lg 2 p c). VÕS § 1061 lg 2 punkti 1 ja 2 kohaselt kehtib hetkel reegel, et tootja vastutab puudusega toote põhjustatud asja hävimise või kahjustumisega tekkinud kahju eest üksnes siis, kui asi on sellist liiki, mida kasutatakse tavaliselt tarbimiseks väljaspool majandus- või kutsetegevust ja kannatanu kasutas seda põhiliselt väljaspool majandus- või kutsetegevust. Seega saab edaspidi kahju hüvitamise nõude esitada ka siis, kui kannatanu kasutas kahjustatud asja osaliselt eraelulistel ja osaliselt kutsealastel eesmärkidel. Direktiivi põhjenduspunktis 25 on selgitatud, et kuna vara kasutatakse üha enam nii isiklikel eesmärkidel kui ka kutsetöötöös, on asjakohane näha ette sellises segakasutuses olevale varale tekitatud kahju hüvitamine.
- Laiendatakse puudusega toote põhjustatud kahju eest **vastutavate isikute ringi**. Direktiivi põhjenduspunktis 36 on selgitatud, et füüsiliste isikute kaitsmiseks peab vastutus hõlmama iga tootmisprotsessi kaasatud tootjat niivõrd, kui võrd tema toode või tarnitud komponent on puudusega. Kui kehtiva regulatsiooni kohaselt vastutab puudusega toote põhjustatud kahju eest tootja, siis direktiivi artikli 8 kohaselt vastutab kahju eest ettevõtja. Selliseks ettevõtjaks peetakse direktiivi kohaselt lisaks puudusega toote tootjale teatud juhtudel ka puudusega komponendi tootjat ning väljaspool liitu asuva toote või komponendi tootja puhul puudusega toote või komponendi importijat; tootja volitatud esindajat ja nende puudumisel tellimuste täitmise teenuse osutajat. Samuti käsitletakse tootjana iga füüsilist või juriidilist isikut, kes oluliselt muudab toodet väljaspool tootja kontrolli ja seejärel teeb selle turul kättesaadavaks või võtab selle kasutusele. Lisaks saab teatud juhtudel vastutusele võtta ka toote turustajat ning digiplatvormi pakkujat.

VÕS § 1061 kohaselt vastutab puudusega toote põhjustatud kahju eest tootja, kelleks peetakse § 1062 lg 1 kohaselt valmistoote, tooraine või toote osa valmistanud isikut; ennast tootjana avaldanud isikut, kes näitab tootel oma nime, kaubamärgi või muu eraldustähise; ning toote oma majandustegevuses Eestisse või Euroopa Liidu liikmesriiki müügi, üürimise, liisimise või muul viisil turustamise eesmärgil toonud isikut. Samuti võidakse VÕS § 1062 lg 2 ja lg 3 kohaselt teatud juhtudel lugeda tootjaks iga isikut, kes on toote kannatanule üle andnud.

- Lisaks täiendatakse direktiiviga **vastutusest vabastamise välistusi**, mida kehtivas regulatsioonis ette nähtud pole. Nimelt direktiivi artikkel 11 lõike 2 kohaselt ei vabastata ettevõtjat vastutusest, kui toote puuduse põhjuseks on tootja kontrolli all olev tootesse integreeritud või ühendatud digiteenus, tarkvara, sealhulgas tarkvarauuendus või tarkvara versioonitäiend või nende puudumine, samuti toote oluline muudatus. Selline erand on tingitud asjaolust, et kui pärast tavapärase toodete turule laskmist ei ole tootjal enam toote üle kontrolli, siis digitehnoloogia tootjal on võimalik teostada toote üle kontrolli ka peale toote turule laskmist. Seega on sätte mõte, et tootja peaks vastutama ka

puuduste eest, mis tekivad pärast toote turule laskmist, kui tootjal on kontroll puuduse põhjutanud tarkvara või digiteenuse üle.

- Direktiiviga leevendatakse **kannatanu tõendamiskoormist** võrreldes kehtiva regulatsiooniga. Kui VÕS §-s 1065 on sätestatud üksnes üldine reegel, et kannatanu peab tõendama kahju ja toote puuduse olemasolu ning põhjuslikku seost toote puuduse ja tekkinud kahju vahel, siis direktiivi artiklis 10 nähakse ette täiendavad reeglid tõendamiskoormise kohta. Nimelt eeldatakse direktiivi artikkel 10 lõike 2 kohaselt, et toode on puudusega, kui kostja ei esita vastavalt direktiivis sätestatud kohtumenetluses asjakohaseid tõendeid; kui hageja näitab, et toode ei vasta liidu või liikmesriigi õiguses sätestatud kohustuslikele tooteohutusnõuetele, mille eesmärk on kaitsta kannatanut kahju kandmise ohu eest; või kui hageja näitab, et kahju põhjustas toote ilmne rike mõistlikult eeldatava kasutamise ajal või tavatingimustes. Põhjusliku seose olemasolu eelduse kohta on sätestatud, et põhjuslikku seost toote puuduse ja kahju vahel eeldatakse siis, kui on leidnud kinnitust, et toode on puudusega ja tekkinud kahju on selline, mida kõnealune puudus tavaliselt põhjustab (art 10 lg 3).

Lisaks tuuakse direktiivi artikkel 10 lõikes 4 välja olukorrad, mil liikmesriigi kohus peab eeldama toote puudust või toote puuduse ja kahju vahelist põhjuslikku seost või mõlemat. Selline eelduse kohustus on kohtul siis, kui olenemata tõendite esitamisest vastavalt direktiivile ja võttes arvesse juhtumi kõiki asjaolusid, on hagejal eelkõige tehnilise või teadusliku keerukuse tõttu ülemääraseid raskusi toote puuduse või toote puuduse ja kahju vahelise põhjusliku seose või mõlema tõendamisel ning hageja näitab, et on tõenäoline, et toode on puudusega või et toote puuduse ja kahju vahel on põhjuslik seos, või mõlemat. Samas on kostjal võimalik eelnimetatud eeldused ümber lükata (art 10 lg 5).

Tootjavastutuse direktiiv on maksimaalselt harmoneeriv. See tähendab, et liikmesriikidel ei ole lubatud jätta kehtima ega kehtesta oma õiguses sätteid, mis erinevad direktiiviga kehtestatudest, sealhulgas ei rangemaid ega leebemaid sätteid tarbijate ja muude füüsiliste isikute kaitse erineva taseme saavutamiseks, kui direktiivis ei ole sätestatud teisiti (artikkel 3). Siiski annab direktiiv liikmesriikidele mõne sätte juures valikuvabaduse nende riigisisese õigusesse ülevõtmisel ning just nendes küsimustes teie arvamust ootamegi.

Oleme liikmesriikidele jäetud peamised valikukohad kaardistanud ning toonud välja eelkõige need küsimused, mis vajaksid meie hinnangul direktiivi ülevõtmisel lahendamist. Seega ootame vastuseid eelkõige kõnealuses kirjas esitatud küsimustele. Samas on teretulnud tagasiside ka teiste teemade kohta, mida peate oluliseks direktiivi ülevõtmise raames tõstatada.

Liikmesriikidele jäetud valikukohad:

1. Täiendavad hüvituskeemid puudusega toodete tõttu tekitatud kahju hüvitamiseks (artikkel 8 lg 5)

Direktiivi artikkel 8 lõikes 5 on jäetud liikmesriigile, olukorras kus kannatanu ei saa puudusega toote tõttu tekkinud kahju eest hüvitist seetõttu, et ühtegi artikli 8 lõigetes 1–4 osutatud isikut ei ole võimalik direktiivi alusel vastutusele võtta, või seetõttu, et vastutavad isikud on maksejõuetud või tegevuse lõpetanud, õigus kasutada kehtivaid riigisiseseid valdkondlikke hüvituskeeme või luua riigisisese õiguse alusel uusi skeeme, mida eelistatavalt ei rahastata avaliku sektori tuludest, et puudusega toodete tõttu kahju kannatanud saaksid asjakohast hüvitist. Direktiivi põhjenduspunktis 41 on täpsustatud, et see on liikmesriikide otsustada, kas selliseid hüvituskeeme rahastatakse täielikult või osaliselt avaliku või erasektori tuludest.

Sellisteks vastutavateks isikuteks, keda ei ole võimalik direktiivi alusel vastutusele võtta, on artikkel 8 lõike 1–4 kohaselt sõltuvalt asjaoludest: puudusega toote tootja; puudusega komponendi tootja; väljaspool liitu asuva toote või komponendi tootja puhul puudusega toote või komponendi importija, tootja volitatud esindaja või nende puudumisel tellimuse täitmise teenuse osutaja; või isik, kes oluliselt muudab toodet väljaspool tootja kontrolli ja teeb selle seejärel turul

kättesaadavaks või võtab kasutusele, sh selline digiplatvormi pakkuja, kes võimaldab tarbijal sõlmida kauplejaga kauglepingu ja kes ei ole ettevõtja.

Küsimused:

- *Kas teie hinnangul tuleks kasutada Eesti õiguses juba kehtivaid riigisiseseid valdkondlikke hüvituskeeme või luua riigisisese õiguse alusel uusi hüvituskeeme (mida eelduslikult ei rahastata avaliku sektori tuludest) puudusega toote tõttu kannatanutele tekkinud kahju hüvitamiseks, kui on tegemist olukorraga, kus kannatanu ei saa puudusega toote tõttu tekkinud kahju eest hüvitist seetõttu, et vastutavat isikut ei saa vastutusele võtta, või seetõttu, et vastutavad isikud on maksejõuetud või tegevuse lõpetanud?*
- *Kui eelistate kehtivate hüvituskeemide kasutamist, siis palun selgitage, milliseid hüvituskeeme silmas peate?*
- *Kui eelistate uue loodava hüvituskeemi loomist, siis palume ka selgitada ja põhjendada, millist lahendust silmas peate.*
- *Samuti palume sel juhul selgitada, kuidas tuleks sellist loodavat hüvituskeemi rahastada – kas avaliku või erasektori tuludest.*

2. Erand arendusriskiga seotud kaitsest (artikkel 18)

Direktiivi artikkel 18 lõikes 2 on jäetud liikmesriigile võimalus sätestada erand seoses arendusriskiga seotud kaitsega. Nimelt tuleneb direktiivi artikkel 11 lõige 1 punktist e direktiivi üldine reegel, et ettevõtja ei vastuta puudusega toote tekitatud kahju eest, kui ta tõendab, et toote turule laskmise või kasutusele võtmise ajal või ajal, mil toode oli tootja kontrolli all, ei olnud objektiivsete teaduslike ja tehniliste teadmiste tase puuduse avastamiseks piisav. Seejuures peetakse ettevõtjaks direktiivi artikkel 4 punkti 15 kohaselt toote või komponendi tootjat, seotud teenuse osutajat, volitatud esindajat, importijat, tellimuste täitmise teenuse osutajat või turustajat.

Direktiivi artikkel 18 lõige 2 võimaldab liikmesriikidel erandina eeltoodust (s.t artikkel 11 lõike 1 punktis e sätestatust) kehtestada oma õigussüsteemis meetmed või muuta meetmeid, mille kohaselt ettevõtja vastutab isegi siis, kui ta tõendab, et toote turule laskmise või kasutusele võtmise ajal või ajavahemikul, mil toode oli tootja kontrolli all, ei olnud objektiivsete teaduslike ja tehniliste teadmiste tase puuduse avastamiseks piisav.

Kui liikmesriik otsustab selliste meetmete kasuks, siis tuleb arvestada, et need peavad piirduma kindlate tootekategooriatega; olema põhjendatud avaliku huvi eesmärkidega; ning olema proportsionaalsed (st sobima taotletavate eesmärkide saavutamise tagamiseks ega ole nende eesmärkide saavutamiseks vajalikust rangemad). Direktiivi põhjenduspunkti 59 kohaselt võivad sellisteks eesmärkideks, mis on põhjendatud avaliku huviga, olla näiteks sellised Euroopa Liidu toimimise lepingus osutatud eesmärgid nagu avalik kord, avalik julgeolek ja rahvatervis.

Kehtiva Eesti õiguse kohaselt ei vastuta tootja tootest tuleneva kahju eest, kui ta tõendab, et puudust ei saanud avastada toote turule laskmise ajal tollaste teaduslike ja tehniliste teadmiste taseme järgi (VÕS § 1064 lg 1 p 5). See säte on oma mõttelt sama, nagu direktiivi artikkel 11 lõike 1 punktis e sätestatu. Seega annab direktiivi artikkel 18 lõige 2 Eestile võimaluse kehtestada hetkel kehtivast korrast rangem tootja vastutus.

Küsimused:

- *Kas peate vajalikuks kehtestada Eesti õiguses regulatsioon, mille kohaselt vastutab tootja puudusega toote põhjustatud kahju eest isegi siis, kui ta tõendab, et toote turule laskmise või kasutusele võtmise ajal või ajavahemikul, mil toode oli tootja kontrolli all, ei olnud objektiivsete teaduslike ja tehniliste teadmiste tase puuduse avastamiseks piisav?*
- *Kui peate selliste meetmete kehtestamist vajalikuks, siis millist liiki toodetele tuleks selline regulatsioon kehtestada?*
- *Kui peate vastavate meetmete kehtestamist vajalikuks, siis palun põhjendage ka meetmete proportsionaalsust ning seda, kuidas need on põhjendatud avaliku huvi eesmärkidega.*

Võtame tagasisidet arvesse tulevaste võlaõigusseaduse muudatuste kavandamisel. Kahtlemata avaneb Teil ka võimalus avaldada tulevikus direktiivi pinnalt valmiva eelnõu kohta arvamust ametliku kooskõlastusringi käigus. Kuid loodame Teie aktiivsele koostööle juba praegu ning jääme ootama Teie tagasisidet, et tagada direktiivi parim ülevõtmine Eesti õigusesse.

Ootame Teie vastuseid nelja nädala jooksul kirja kättesaamisest arvates.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Heddi Lutterus
asekantsler

Lisaadressaadid:

Haridus- ja Teadusministeerium
Kaitseministeerium
Siseministeerium
Rahandusministeerium
Sotsiaalministeerium
Kliimaministeerium
Regionaal- ja Põllumajandusministeerium
Eesti Masinatööstuse Liit
Eesti Elektritööstuse Liit
Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit
Eesti Keemiatööstuse Liit
Toiduliit
Eesti Ehitusmaterjalide Tootjate Liit
Eesti Betooniühing
Eesti Plastitööstuse Liit
MTÜ Eesti Mööblitootjate Liit
Eesti Rõiva- ja Tekstiiliit
Eesti Karusnahaliit MTÜ
Eesti Kaitsetööstuse Liit
MTÜ Eesti Spetsiaaltööriistatootjate Assotsiatsioon
Eesti Mäetööstuse Ettevõtete Liit
Eesti Tööandjate Keskliit
Eesti Puitmajaliit
Eesti Vesiniku Tehnoloogiate Ühing
MTÜ Eesti Meretööstuse Liit
Eesti Tarbijakaitse Liit
Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liit
Eesti Kaubandus-Tööstuskoda
Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioon
Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsioon
Eesti Kaupmeeste Liit
Teenusmajanduse Koda
Eesti E-kaubanduse Liit
Eesti Kindlustusseltside Liit
Eesti Advokaatur
Eesti Juristide Liit
Tartu Ülikooli õigusteaduskond
Tallinna Ülikooli Ühiskonnateaduste Instituut
Tallinna Tehnikaülikooli õiguse instituut
Riigikohus
Tallinna Ringkonnakohus

Tartu Ringkonnakohus
Harju Maakohus Tallinna kohtumaja
Tartu Maakohus
Pärnu Maakohus

Kaia Läänemets-Ester 5402 5740
Kaia.Laanemets-Ester@justdigi.ee